

BACCALAURÉAT GÉNÉRAL

ÉPREUVE D'ENSEIGNEMENT DE SPÉCIALITÉ

SESSION 2022

LANGUES, LITTÉRATURES ET CULTURES ÉTRANGÈRES ET RÉGIONALES

CATALAN

Jeudi 12 mai 2022

Durée de l'épreuve : **3 heures 30**

L'usage du dictionnaire unilingue non encyclopédique est autorisé.

La calculatrice n'est pas autorisée.

Dès que ce sujet vous est remis, assurez-vous qu'il est complet.

Ce sujet comporte 9 pages numérotées de 1/9 à 9/9.

**Le candidat traite au choix le sujet 1 ou le sujet 2.
Il précisera sur la copie le numéro du sujet choisi.**

Répartition des points

Synthèse	16 points
Traduction ou transposition	4 points

SUJET 1

Thématique : « Permanence et modernité »

Axe d'étude : « De Pyrène aux Pyrénées : frontière, refuge ou couloir ? »

1re partie : synthèse en langue catalane (16 points)

Vous élaborerez, en catalan, une synthèse du dossier documentaire ci-après, en 500 mots environ.

Vous pouvez organiser votre propos comme vous le souhaitez ou vous appuyer sur les trois temps suggérés ci-dessous.

En quina mesura aquest dossier il·lustra els diferents aspectes (geogràfics, polítics, culturals) de la frontera del Pirineu?

Fent referència al corpus de documents, mostreu com el Pirineu també és un passadís.

A partir d'aquests documents i dels vostres coneixements, penseu que la frontera és un obstacle entre les poblacions veïnes?

2e partie : traduction en français (4 points)

Anar des de Prats de Molló fins a Camprodon, és una excursió temptadora per una colla de postadolescents entre els quals almenys un disposa d'un cotxe. Per això vam cedir a la temptació i, un dia de juliol de 1982, vam passar la frontera del coll d'Ares, en un temps en què, des del vespre fins al matí, una cadena impedia la circulació de cotxes. Abans del tractat de Schengen quan no hi havia policies a la frontera, la frontera estava barrada de nit.

El coll de Banyuls

Situat a la divisòria general de l'Albera, al sud-est del puig de Sallfort, entre Rabós i Banyuls de la Marenda, entre el puig de les Eres i el de les Forques, el coll de Banyuls és una collada ampla i oberta, un dels passos muntanyencs per comunicar l'Alt Empordà i el Rosselló, que ha tingut un paper important en la història d'aquest país. Els mapes actuals li assignen una altitud de 357 metres, uns pocs menys dels que el geògraf Pau Vila descrivia així, l'any 1936: "Les Alberes, que ara fan de frontera, nues d'arbrat, cobertes de verd per herbes i garrigues, abaixen llur carena des del Puigneulós (1.257 m) cap al mar. El coll de Banyuls, davant nostre, s'aclofa sobtadament fins a 362 metres". Ara és un lloc de pas habitual d'excursionistes, i la carretera asfaltada que puja d'Espolla, ran dels masos de Corbera i Pils, permet així mateix la circulació rodada en ambdós sentits fins a la població de la Catalunya del Nord.

La realitat i la imaginació han pogut fer passar per aquesta carretera o antiga via de comunicació personatges rellevants com Hanníbal i els elefants, expedicions franceses enviades contra la Catalunya del Sud i bandes que s'oposaven a la monarquia de la Restauració borbònica.

El coll de Banyuls, com el de Panissars i el del Pertús, és un punt de pas cap al nord o cap al migdia, però igualment un espai de referències i commemoracions.

La creu i la fita 952, arran del revolt de la carretera, i la creu 593 ben propera i gravada en una roca arran de terra, fixen i assenyalen el traçat de la frontera política establerta l'any 1659 amb la Pau dels Pirineus.

El paratge és ideal per evocar temps foscos i horribles, trànsit d'exili i d'esperança en el camí de l'alliberament, o de recerca d'una vida millor. La del pas d'evadits que volien escapar de l'horror nazi i dels que contribuïren a vèncer el feixisme s'hi concreta perfectament. Un monument escrit en francès recorda que, entre el juny de 1940 i el de 1944, "*à l'appel du Général de Gaulle par delà ce col les évadés de France ont rejoint les armées de la Libération et participé à la victoire finale*". Una altra estela ideada pel Grup d'Art i Treball (GAT) de la Jonquera rememora en català "*En record de tots els homes i dones que en temps de feixismes van fer d'aquests passos camins de llibertat*".

Hi trobem encara una construcció militar representativa del franquisme autàrquic i poruc: un búnquer de la línia defensiva que, durant els anys de perill per a la dictadura, es va aixecar, teòricament, per impedir el pas d'un suposat exèrcit que havia de venir del nord i travessar els Pirineus. Es tracta d'un dels tres assentaments de canó antitanc. Abandonada la funció inicial la construcció va ser reconvertida en refugi de muntanya, inaugurat al desembre de 1994, pel Centre Excursionista Empordanès.

Altrament, una placa plantada a la paret del refugi recorda un fet sagnant de la Transició¹ i de la repressió de l'esquerra espanyola: la detenció d'uns militants llibertaris, el 15 d'octubre de 1977, delatats per un confident de la Guàrdia Civil.

Portell obert als embats de la tramuntana, als aires de la Mediterrània tan propera el coll de Banyuls – o d'Espills segons la denominació antiga – fou un pas de salvació, però també d'inici de fúries d'uniformes que dispararen sense miraments sobre transeünts indefensos, de caminants en una situació límit de detencions i de repressions immediates.

Josep Clarà, Històries de frontera, 2020

¹ Transició: període comprès entre la mort del general Franco i el restabliment de la democràcia.

DOCUMENT 2

De Prats de Molló a Camprodon

- Anar des de Prats de Molló fins a Camprodon, és una excursió temptadora per una colla de postadolescents entre els quals almenys un disposa d'un cotxe. Per això vam cedir a la temptació i, un dia de juliol de 1982, vam passar la frontera del coll d'Ares, en un temps en què, des del vespre fins al matí, una cadena impedia la circulació de cotxes. Abans del tractat de Schengen¹ quan no hi havia policies a la frontera, la frontera estava barrada de nit. Era quan els joves de Prats de Molló, que es delien d'anar a la discoteca de Camprodon, havien elaborat un sistema sofisticat de transport que demostrava que l'afany de passar-s'ho bé desvetlla la imaginació i el sentit de l'organització.
- Primera etapa: durant el dia, pujaven amb dos cotxes fins al coll d'Ares, a tretze quilòmetres de Prats de Molló, en deixaven un del vessant sud de la frontera i tornaven a Prats amb l'altre.
- Segona etapa: de nit, tornaven a pujar amb un cotxe que deixaven del vessant nord de la frontera, que franquejaven a peu, i baixaven amb l'altre cotxe fins a Camprodon dinou quilòmetres més avall.
- Tercera etapa: de matinada apaivagat l'afany de gatzara² se'n tornaven al coll d'Ares i deixaven el cotxe al vessant sud. De nou passaven la frontera a peu i se'n anaven a clapar³ amb el cotxe deixat al nord.
- Quarta etapa: l'endemà, vagament desperts, tornaven a pujar fins a la frontera, oberta, per recuperar el cotxe deixat al costat sud, i se'n tornaven a Prats.
- Els dos cotxes així, acumulaven cent quaranta-dos quilòmetres de carretera. Tot sigui per als cubates⁴ del Ripollès, i per fer befa⁵ de les fronteres barrades.

Joan-Lluís Lluís, *Els invisibles*, 2020

¹ Tractat de Schengen: l'acord de Schengen estableix la supressió progressiva dels controls a les fronteres entre els països signataris; França el va firmar el 1985 i Espanya el 1991.

² Apaivagat l'afany de gatzara: un cop calmades les ganes de fer festa.

³ Clapar: dormir

⁴ Cubates: còctels alcoholitzats

⁵ Fer befa: burlar-se

DOCUMENT 3

L'Hospital transfronterer de la Cerdanya a Puigcerdà (Cerdanya espanyola) és en funcionament d'ençà del 2014.

Font: pàgina web del diari *Regió7*, 2014

SUJET 2

Thématique : « Imaginaires »

Axe d'étude : « Imaginaire populaire »

1re partie : synthèse en langue catalane (16 points)

Vous élaborerez, en catalan, une synthèse du dossier documentaire ci-après, en 500 mots environ.

Vous pouvez organiser votre propos comme vous le souhaitez ou vous appuyer sur les trois temps suggérés ci-dessous.

En quina mesura aquest dossier il·lustra la transmissió permanent de l'imaginari popular?

Mostreu com l'imaginari popular nodreix la cultura catalana en molts àmbits.

A partir d'aquests documents i dels vostres coneixements, de quina manera penseu que la cultura catalana pot enriquir la cultura universal?

2e partie : traduction en français (4 points)

Avui fa un matí humit. Respiro ben fort perquè m'arribi fins al fons de tot dels pulmons aquest aire tan net, i tan moll i tan pur de muntanya. Aquesta aroma de terra i d'arbre i de matí. No m'estranya que sigui més bona, la gent aquí dalt, més autèntica, més humana, si respira cada dia aquest aire. I beuen aigua d'aquest riu. I contempen cada dia la bellesa que fa mal a l'ànima d'aquestes muntanyes mitològiques.

DOCUMENT 1

Són sublims, aquestes muntanyes. Primogènites. D'un altre món. Mitològiques.

Pirene era la filla del rei d'Ibèria, Túbal. I Gerió era un gegant, amb tres cossos d'home units per la cintura, que va prendre el tron a Túbal. Pirene es va escapar per aquestes muntanyes i Gerió les va incendiar senceres per acorralar-la. La va cremar viva, i Hèracles va cobrir el seu cadàver amb pedres grandioses formant una serralada com una escultura mortuòria, que anava del mar Cantàbric¹ al cap de Creus². Aquestes muntanyes es diuen Pirineu en honor de Pirene. Això explica l'amic Verdaguer³. Els grecs eren més bèsties, estaven més bojós. La mitologia grega conta que Pirene era filla del rei Bèbrix i que Hèracles, de visita a la cort, la va violar i ella va donar a llum una serp. Aleshores, la princesa va fugir a les muntanyes i allà la van devorar les bèsties. Segons els grecs, va ser el mateix Hèracles que, després de violar-la i embarassar-la, va trobar el seu cos devorat per animals salvatges a la muntanya, i li va retre honors fúnebres posant el seu nom a aquestes muntanyes. Home, gràcies, Hèracles!

Avui fa un matí humit. Respiro ben fort perquè m'arribi fins al fons de tot dels pulmons aquest aire tan net, i tan moll i tan pur de muntanya. Aquesta aroma de terra i d'arbre i de matí. No m'estranya que sigui més bona, la gent aquí dalt, més autèntica, més humana, si respira cada dia aquest aire. I beuen aigua d'aquest riu. I contempen cada dia la bellesa que fa mal a l'ànima d'aquestes muntanyes mitològiques. [...]

Les passions aquí dalt també són més crues. Més despulades. Més autèntiques. La vida i la mort, la vida i la mort i l'instint, i la violència, aquí dalt, hi són presents a cada passa. Ens n'hem oblidat, tots els altres, de la transcendència de la vida. Els de ciutat vivim tots aigualits. Però aquí, aquí es viu cada dia. Jo, quan comença a fer bo, encara que sigui un bo esprimatxat i poc convençut de primavera que tot just treu el cap, necessito almenys una vegada al mes pujar a muntanya. Deixar-ho tot enrere i, sol o acompanyat, passar un dia al camp.

Irene Solà, *Canto jo i la muntanya balla*, 2019

¹ Mar Cantàbric: el mar Cantàbric és la part litoral de l'oceà Atlàntic que s'estén des del País Basc fins a Galícia.

² Cap de Creus: el cap de Creus és l'extremitat oriental del Pirineu i de la serra de l'Albera que s'endinsa a la mar Mediterrània, al límit entre el Rosselló i l'Empordà.

³ Verdaguer: Jacint Verdaguer (1845-1902), poeta major de la Renaixença catalana, autor de *Canigó*, poema èpic i punt de partida de la literatura catalana contemporània. Verdaguer va recol·lectar contes, llegendes i mites als quals va donar una dimensió literària.

Un llibre posa en valor l'imaginari popular català

“Fa molt i molt de temps, les persones sabien que dins el món operaven forces ocultes en reialmes subtils. En aquella època, tenien més capacitat per a la poesia i la meravella i a ningú se li hauria acudit d'anomenar la natura ‘medi ambient’.” Com si fos el relat d'un conte, amb un pròleg que convida a la màgia, comença *El gran llibre de les criatures fantàstiques de Catalunya* escrit per Joan de Déu Prats i il·lustrat per Maria Padilla.

El llibre té la voluntat de recollir i posar en valor l'imaginari popular català, però també “recordar que els esperits de la natura que imaginem com follets o dones d'aigua, en altres èpoques s'hi creia, des d'un punt de vista mític o simbòlic”. L'autor assenyala que hi ha cultures que no han perdut aquesta connexió ni aquest coneixement, com poden ser la cultura japonesa i la hindú: “Els japonesos, amb el sintoisme, tenen una cultura relacionada amb els esperits de la natura, i tot aquest bagatge cultural ens ha arribat a través del manga i les pel·lícules d'animació.”

L'autor, Joan de Déu Prats, va proposar fer un recull de l'imaginari popular català i també sobre el realisme fantàstic que s'havia perdut a Catalunya. Des de l'editorial van voler fer un pas endavant, dirigint-ho a un públic adult amb una proposta que anés més enllà de la simple catalogació a l'estil de Joan Amades¹ i que recollís una cultura pròpia tal com han fet bascos, gallecs i anglosaxons, en la línia de la tradició celta.

La selecció de criatures fantàstiques que s'ha fet en el llibre ha tingut present la relació que tenen amb els esperits de la natura, divinitats romanes, gregues i iberes. Aquests pobles tenien un culte especial per a les cascades, els arbres i els boscos, que han acabat en els contes infantils dels germans Grimm², un cop remodelats pel cristianisme, la il·lustració i el racionalisme.

En el llibre es reivindiquen les forces dels quatre elements: terra, foc, aigua i aire. Una d'aquestes criatures és en Fumera, propi de Girona, l'Empordà, el Vallespir i el Rosselló. “A començament del solstici d'hivern, Jesús es va manifestar davant dels reis d'Orient com a messies. Durant aquesta epifania, un geni, en Fumera, s'esmuny a l'interior de les cases”, diu el text del llibre. Joan de Déu Prats explica que en Fumera és Janus, un déu romà que ha donat nom al mes de gener, que obre l'any. “És una divinitat amb dues cares: una mira cap al futur i una altra, cap al passat, i amb això descobreix el present. Amb el temps ha quedat degradada, perquè les religions que s'imposen degraden els altres déus; i al final ha acabat com un esperit nadalenc que vigila els nens.”

Amb les il·lustracions, de detallisme científic i fantasia, de Maria Padilla, i textos poètics i divulgatius, el llibre apareix perfecte sota el tió de Nadal.

Gemma Busquets, *el puntavui.cat cultura*, 25/12/2017

¹ Joan Amades (Barcelona 1890-1959): etnòleg que va recollir i divulgar les llegendes i els costums catalans. Autor del *Costumari català*, obra de referència que recull les tradicions al llarg de l'any.

² Germans Grimm: Jacob i Wilhelm Grimm, dos lingüistes alemanys, van recollir, al segle XIX, en particular els contes populars germànics per a infants, com per exemple *Hänsel i Gretel*.

Cartell de l'Institut Ramon Llull¹ que anuncia la celebració de la diada de Sant Jordi, Festa del llibre, a Hèlsinki, Finlàndia, el 2016.

Traducció del text finès: El dia del llibre i de la rosa / Vine a compartir roses i cafè / Curs de filologia catalana i de llengües ibero-romàniques / Organizat pel departament de llengües ibero-romàniques de la universitat de lletres d'Hèlsinki.

¹ L'Institut Ramon Llull, entitat creada per la Generalitat de Catalunya, el Govern de les Illes Balears i l'Ajuntament de Barcelona, té com a finalitat la projecció i difusió exterior de la llengua i la cultura catalanes en totes les seves expressions.